

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 2. 2011, sen. zn. 29 NSČR 9/2009, ECLI:CZ:NS:2011:29.NSCR.9.2009.1

Číslo: 112/2011

Právní věta:

Podmínka, že dlužník nemá dluhy z podnikání, je pro účely posouzení, zda návrh na povolení oddlužení podala k tomu oprávněná osoba (ve smyslu § 389 odst. 1 a § 390 odst. 3 insolvenčního zákona), splněna i tehdy, jestliže návrh na povolení oddlužení podal dlužník, který svým majetkem pouze zajistil jako směnečný rukojmí dluh jiné osoby z jejího podnikání.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.02.2011

Spisová značka: 29 NSCR 9/2009

Číslo rozhodnutí: 112

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Insolvence, Oddlužení

Předpisy: § 389 IZ ve znění do 31.12.2008
§ 390 odst. 3 IZ ve znění do 31.12.2008

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Usnesením ze dne 31. 10. 2008 rozhodl K r a j s k ý s o u d v Ústí nad Labem (dále též jen „insolvenční soud“) o insolvenčním návrhu dlužníka J. Š., spojeném s návrhem na povolení oddlužení, tak, že zjistil úpadek dlužníka (bod I. výroku), odmítl dlužníkův návrh na povolení oddlužení (bod II. výroku), prohlásil konkurs na majetek dlužníka (bod III. výroku), určil, že konkurs bude projednáván jako nepatrný (bod IV. výroku) a insolvenčním správcem ustanovil Ing. O. Ch. (bod V. výroku).

Insolvenční soud – odkazuje potud na ustanovení § 389 odst. 1 a § 390 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona) – odůvodnil výrok o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení tím, že dlužník sice podal insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení v době, kdy již formálně nebyl podnikatelem, avšak závazky, které chtěl řešit oddlužením, pocházejí z jeho podnikatelské činnosti.

Přitom vyšel (mimo jiné) z toho, že (podle příloh insolvenčního návrhu) dlužník se zaručil za splnění závazku společnosti Š., s. r. o. (dále též jen „společnost Š.“), ze smluv o poskytnutí revolvingového úvěru uzavřených mezi touto společností jako dlužníkem a K. bankou, a. s., jako věřitelem (dále též

jen „banka“) a podle insolvenčního návrhu, který na sebe podala, není společnost Š. tyto úvěry schopna splatit.

Proti usnesení insolvenčního soudu podal dlužník odvolání, jež směřovalo pouze proti výroku o odmítnutí návrhu na povolení oddlužení a v němž mimo jiné namítal, že v závazcích společnosti Š. vůči bance vystupuje jen jako aval bez označení identifikačním číslem (že zajišťovací blankosměnku avaloval jako „nepodnikatel“). Připustil dále, že zajištěný závazek je jistě závazkem podnikatelským, závazek dlužníkův je však jen akcesorický, a proto ho v žádném případě nelze považovat za závazek z podnikatelské činnosti dlužníka. Úvaha soudu o tom, které závazky dlužníka pocházejí z podnikatelské činnosti, přitom „není podložena žádnou právní normou“.

V r c h n í s o u d v Praze usnesením ze dne 15. 12. 2008 potvrdil usnesení insolvenčního soudu v odvoláním napadeném výroku.

Odvolací soud – vycházejí z ustanovení § 389 odst. 1 insolvenčního zákona – se vypořádal s dlužníkovými odvolacími námitkami následovně:

1) Řešení úpadku či hrozícího úpadku oddlužením je zapovězeno jak dlužníku, na nějž se podle norem hmotného práva stále pohlíží jako na podnikatele (srov. např. § 2 odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku), a to i kdyby v době podání návrhu na povolení oddlužení již fakticky nepodnikal a ani neměl žádné dluhy z podnikání, tak i dlužníku, který již svou podnikatelskou činnost formálně ukončil (např. tím, že živnostenský úřad na jeho žádost zrušil živnostenské oprávnění postupem dle § 58 odst. 1 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání /živnostenského zákona/), má však dluhy z podnikání. Takovými dluhy je třeba rozumět i závazky z podnikání, jež dlužník nenabyl vlastní podnikatelskou činností. Proto se dovozuje, že nepřipustným je oddlužení i v případě dlužníka, který podnikatelem není ani jím nikdy nebyl, leč má dluhy z podnikání jiné osoby, které nabyl na základě svého dispozitivního právního úkonu (např. jím uzavřené smlouvy o prodeji podniku), jímž se dobrovolně ocitl v postavení osoby, jež má dluhy z podnikání a nese tak všechna rizika z toho plynoucí, včetně nepřipustnosti oddlužení (potud se odvolací soud dovolal závěrů, jež k této otázce zformuloval ve svém usnesení ze dne 13. 3. 2008, sp. zn. KSPL 29 INS 252/2008, 1 VSPH 3/2008, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2008, pod číslem 104).

2) Právní charakter zajišťovaného závazku je určujícím kritériem při posuzování toho, jakou povahu má závazek akcesorický, a není-li pochyb o tom, že zajišťovaný závazek je závazkem obchodním, nutno stejně nahlížet i na závazek dlužníka při posuzování toho, zda jsou splněny podmínky pro oddlužení.

3) V daném případě se povolení oddlužení domáhá dlužník, jenž dobrovolně zajistil podnikatelské závazky společnosti s ručením omezeným, jejímž je jediným jednatelem a společníkem. Tato skutečnost byla jedním z důvodů, na nichž insolvenční soud postavil své rozhodnutí stran odmítnutí takového návrhu a prohlášení konkursu. Dlužník tedy – ačkoliv již není podnikatelem – má závazky pocházející z podnikatelské činnosti společnosti Š. a v takovém případě bez ohledu na charakter ostatních závazků nejsou ve smyslu § 390 odst. 3 insolvenčního zákona dány podmínky pro povolení oddlužení (dlužník není osobou, jež by byla oprávněna domáhat se řešení svého úpadku oddlužením).

Proti usnesení odvolacího soudu podal dlužník dovolání, namítaje, že je dán dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, tedy, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci, a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Konkrétně dlužník zpochybňuje napadené rozhodnutí především argumentací, kterou (v rozsahu reprodukováném výše) použil již v odvolání, zdůrazňuje dále, že směnečný rukojmí jen proto, že jím je, nezískává jakoukoliv účast na mimosměnečných právech a povinnostech směnečného dlužníka, což platí zejména (jako v jeho případě) u směnek se zajišťovací funkcí.

Na podporu této argumentace cituje rozhodnutí uveřejněné pod číslem 6283 ve Sbírce rozhodnutí nejvyšších stolic soudních Čs. republiky, kterou uspořádal Dr. F. Vážný, podle kterého „podpisem směnky přejímá podepsavší jen závazek ze směnky, jehož rozsah a trvání se řídí předpisy směnečného řádu. Jest to závazek abstraktní, jenž sdílí jen osud směnky a jenž s obecněprávním rukojemstvím, pokud také toto nebylo zvláště ujednáno, nemá nic společného. Jde o závazky podstatně různého druhu a nelze z podpisu směnky ještě dovozovati, že směnečný rukojmí chtěl podstoupiti také závazek obecnoprávní“. Odkazuje též na rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 3. 2002, sp. zn. 5 Cmo 11/2002 (toto rozhodnutí bylo uveřejněno v časopise Právní rozhledy číslo 9, ročník 2002, str. 462).

Dále dovolatel kritizuje výklad slovního spojení „dlužník, který není podnikatelem,“ v napadeném usnesení, zdůrazňuje, že o tom, zda jde o závazky vzešlé z podnikatelské činnosti dlužníka, insolvenční zákon (v § 389 odst. 1) nehovoří (návrh na povolení oddlužení může podat dlužník, který není podnikatelem, přičemž tato podmínka je v jeho případě splněna). Ve vazbě na výkladové stanovisko stálé expertní pracovní skupiny pro insolvenční právo ustanovené při Ministerstvu spravedlnosti ze dne 3. 6. 2008, číslo 2/2008 (jak je veřejnosti k dispozici na webových stránkách Ministerstva spravedlnosti), klade dovolatel dále důraz na to, že fyzickou nebo právnickou osobu vylučují z oddlužení jen dluhy vzešlé z „jejího“ podnikání. Příklad týkající se smlouvy o prodeji podniku má za diametrálně odlišný od jeho případu týkajícího se směnečných závazků.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu jednání.

Z odůvodnění:

Ustanovení občanského soudního řádu o přípustnosti dovolání jsou pro rozhodnutí vydaná v insolvenčním řízení přiměřeně aplikovatelná dle § 7 odst. 1 insolvenčního zákona.

S přihlédnutím k době vydání dovoláním napadeného usnesení se rozhodné znění občanského soudního řádu pro dovolací řízení (ve znění účinném do 30. 6. 2009) podává z bodu 12., části první, článku II. zákona č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

Dovolání v této věci je přípustné podle ustanovení § 239 odst. 3 o. s. ř. (srov. k tomu usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 4. 2009, sen. zn. [29 NSČR 3/2009](#), uveřejněné pod číslem 79/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek – dále též jen „R 79/2009“).

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Vzhledem k době vydání napadeného usnesení byl pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný výklad insolvenčního zákona ve znění účinném do 31. 12. 2008 (tedy naposledy ve znění zákona č. 362/2007 Sb.).

Podle ustanovení § 389 insolvenčního zákona, dlužník, který není podnikatelem, může insolvenčnímu soudu navrhnout, aby jeho úpadek nebo jeho hrozící úpadek řešil oddlužením (odstavec 1). Jiná osoba než dlužník není oprávněna návrh na oddlužení podat (odstavec 2).

Dle ustanovení § 390 odst. 3 insolvenčního zákona, návrh na povolení oddlužení podaný opožděně nebo někým, kdo k tomu nebyl oprávněn, insolvenční soud odmítne rozhodnutím, které doručí dlužníku, osobě, která takový návrh podala, insolvenčnímu správci a věřitelskému výboru. Odvolání může podat pouze osoba, která takový návrh podala.

Výkladem ustanovení § 389 odst. 1 insolvenčního zákona co do slovního spojení „dlužník, který není podnikatelem“, se Nejvyšší soud zevrubně zabýval již v R 79/2009, z něž vychází i ve své další rozhodovací činnosti; na toto rozhodnutí v podrobnostech odkazuje i v této věci. V R 79/2009 Nejvyšší soud na dané téma uzavřel, že:

1) Dlužníkem, „který není podnikatelem“, se ve smyslu ustanovení § 389 odst. 1 insolvenčního zákona rozumí taková fyzická nebo právnická osoba, která není zákonem považována za podnikatele a současně nemá závazky (dluhy) vzešlé z jejího podnikání.

2) To, zda existuje rozumný důvod nepokládat při rozhodování o návrhu na povolení oddlužení nebo při rozhodování o tom, zda se oddlužení schvaluje, za překážku bránící uplatnění institutu oddlužení neuhrazený dluh z dlužníkovy dřívějšího podnikání, insolvenční soud uváží vždy především s přihlédnutím k:

- době vzniku konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání,
- době ukončení dlužníkovy podnikání,
- četnosti neuhrazených dlužníkových závazků (dluhů) z podnikání,
- výši konkrétního dlužníkovy závazku (dluhu) z podnikání v porovnání s celkovou výší všech dlužníkových závazků,
- tomu, zda věřitel, o jehož pohledávku jde, je srozuměn s tím, že tato pohledávka bude podrobena režimu oddlužení.

Dovolatelova námitka, že podmínka, aby neměl dluhy z podnikání, se u dlužníka, který podal návrh na povolení oddlužení, neklade, tak opodstatněná není.

Nejvyšší soud je nicméně přesvědčen (a potud má dovolání za opodstatněné), že výklad vylučující z účasti na oddlužení dlužníky, kteří sice již nepodnikají, ale stále mají závazky vzešlé z „jejich“ podnikání, se nevztahuje na osoby, jež podnikateli nebyly a nejsou a které svým majetkem pouze zajistily dluhy vzešlé z podnikání jiných subjektů, bez zřetele k tomu zda šlo o zajištění z titulu obecného ručení ve smyslu § 303 a násl. obch. zák. nebo o zajištění pohledávky zástavním právem, anebo (jako v této věci) o zajištění pohledávky zajišťovací směnkou (lhostejno, zda jde o osobu v pozici směnečného dlužníka nebo směnečného avala).

Jinak řečeno, podmínka, že dlužník nemá dluhy z podnikání, je pro účely posouzení, zda návrh na povolení oddlužení podala k tomu oprávněná osoba (ve smyslu § 389 odst. 1 a § 390 odst. 3 insolvenčního zákona), splněna i tehdy, jestliže návrh na povolení oddlužení podal dlužník, který nebyl a není podnikatelem a který svým majetkem pouze zajistil (např. jako směnečný rukojmí) dluh jiné osoby z jejího podnikání.

Zbývá dodat, že ač zajišťovací směnka sama akcesorickou povahu nemá (srov. např. důvody rozsudku

Nejvyššího soudu ze dne 22. 8. 2002, sp. zn. [25 Cdo 1839/2000](#), uveřejněného pod číslem 59/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), na výše formulovaných závěrech ničeho nemění ani akcesorická povaha ostatních zajišťovacích institutů ve vazbě na povahu závazkového vztahu, který zajišťují (srov. § 261 odst. 4 obch. zák.). Takové pojetí (k němuž se správně neuchýlil ani odvolací soud) by ve svém důsledku vylučovalo z oddlužení každou fyzickou nebo právnickou osobu, která – ač nebyla a není podnikatelem – vstoupila do vztahu, který je v hmotném právu pojat jako tzv. absolutní obchod (srov. § 261 odst. 3 obch. zák.).

V intencích závěrů obsažených v R 79/2009 je z možnosti podat úspěšně návrh na povolení oddlužení (jako k tomu oprávněná osoba) vyloučen dlužník, který svým jednáním projevuje vůli osobně se účastnit na podnikání (v příkladu popsáném odvolacím soudem např. tím, že koupí podnik), a nikoliv dlužník, jenž svým úkonem toliko poskytl majetkovou garanci (záruku) za uspokojení pohledávek věřitele vůči jinému dlužníku – podnikateli.

Právní posouzení věci odvolacím soudem tudíž v dotčeném ohledu správné není.

Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), napadené usnesení (jež se soustředilo jen na tento aspekt věci) zrušil a vrátil věc odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3, věta první, o. s. ř.).